

FÖRSOMMAR

HÖST

Utnyttja ytan

Vissa köksväxter måste odlas på stora avstånd eftersom de blir mycket stora när de närmar sig mognaden. Det gäller bl a kålplantor av olika slag, majs m fl.

Mellan kålplantorna brukar det finns gott om plats på försommaren. Den ytan kan du utnyttja för att odla snabbväxare som exempelvis sallat och rädisor. Du hinner skörda dem långt innan kålen kräver hela ytan. På så sätt utnyttjar du din odlingsyta mer effektivt.

Odlar du vinterpotatis kan du också odla bondbönor utan att det kräver något extra utrymme. Sätt en böna mellan varannan potatis i raderna. Potatis och bönor trivs utmärkt tillsammans. Du hinner skörda bönorna långt innan det är dags att ta upp potatisen.

På försommaren, när kålplantorna är små, finns det plats för annat mellan dem. Senare tar de upp hela ytan.

Plats för komposten

Till en välskött odling hör ofta en kompost. Den kan ofta se en smula skräpig ut även om den sköts bra. Tänk på att placera den så att den inte generar grannarna.

Vill du lära dig mera om hur man utnyttjar ett köksväxtland med begränsad yta så effektivt som möjligt?

Läs då någon av följande utmärkta böcker: "Odling i ruta" av Karin Berglund, Rabén & Sjögrens förlag. "Odling i kvadrat" av Mel Bartholomew/Gustaf Alm, Norstedts förlag.

Lätt om odling

Nr 5 – Planera din odlingslott

Det blir lättare att få plats med allt du vill odla om du i förväg planerar hur landet ska se ut. Om du börjar så och planera utan att först planera kan det hända att de sista terna inte får plats.

Här planerar vi odlingslotten och lär dig utnyttja ytan på bästa sätt.

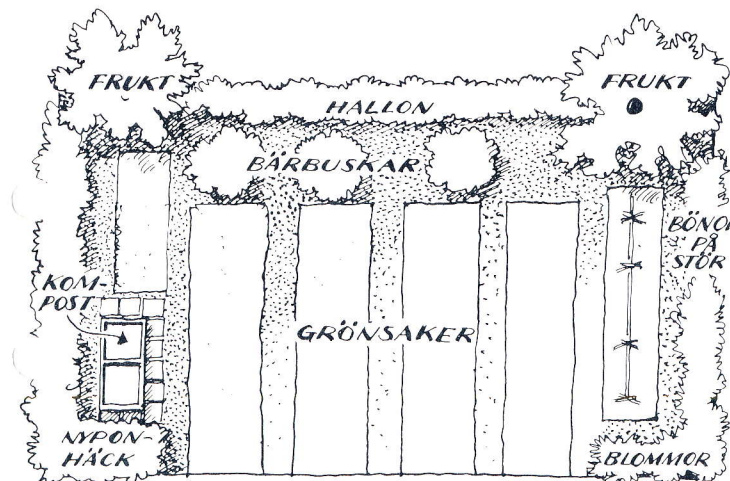
Blomrabatter och fleråriga växter som fruktträd och bärbuskar bör placeras först.

De träd och buskar ska ju stå på samma plats i många år och då måste de från början placeras så att de passar ihop med de övriga köksväxterna.

Med blomrabatter är det samma sak. Ofta blandar man ju både perenner, lökväxter och ettåriga växter i rabatterna och därför bör platsen för dem bestämmas en gång för alla. I grönsakslandet bör man däremot låta de olika sorterna byta plats varje år, främst av det skälet att samma

sorter inte bör odlas på samma plats år efter år. I stället bör man tillämpa sk växelbruk.

Det är bra att placera träd, buskar och blomrabatter så att de omger grönsakslandet. Bilden ger ett exempel på hur det kan se ut. De fleråriga växterna ger dessutom bra gränsmarkering mot grannarna. Men kom ihåg att både träd och buskar växer sig stora så småningom. De får inte sättas så nära gränsen att de växer in över grannens lott.

Exempel på hur en odlingslott kan disponeras. Fruktträd, bärbuskar och blomrabatter har fasta platser och omger grönsakslandet.

Text: Lars-Erik Läck Teckningar: Han Veltman

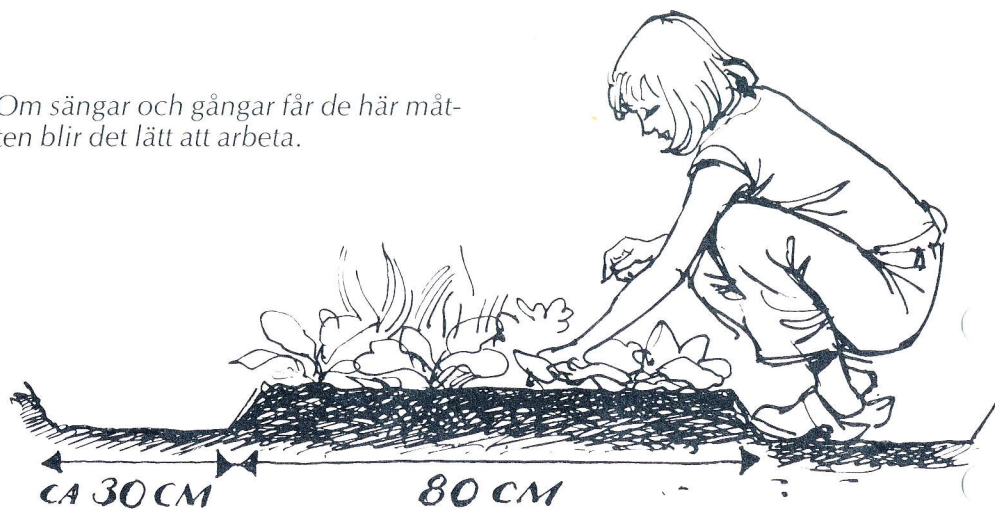

Utgiven av
Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Utgiven av
Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Om sängar och gångar får de här måtten blir det lätt att arbeta.

Sängar eller rader?

Du kan dela in landet i ca 80 cm breda odlingsängar som skiljs åt av 30–35 cm breda gångar. Eller också kan du odla i rader över hela ytan.

Odlingsängar har flera fördelar. Det är lättare att planera sin odling när landet är uppdelat i mindre bitar. Odlar du på säng blir det också naturliga "trafikleder" i landet. Har du radodling frestas du lätt att trampa lite överallt. Då packas jorden till så småningom och det växer sämre. Särskilt lerjordar har lätt för att bli tillpackade.

Breddmålet 80 cm för sängarna gör det bekvämt att arbeta från gångarna. Du når halva sängen från ena sidan och andra halvan från den andra. Det går lätt att så, rensa och gallra.

En enkelsidig säng, t ex mot en vägg, görs bara 50 cm bred av samma anledning. Den når du bara från ena sidan.

Vissa sorter passar inte att odla på säng, t ex potatis och jordgubbar.

Växelbruk

Om samma slags grönsaker odlas på samma ställe år efter år finns det risk för s k jordtrötthet som leder till allt sämre skör-

dar, även om du gödslar. Därför bör de olika sorterna växla plats varje år. Det här kan bli en smula besvärligt att hålla reda på om du tar varje sort för sig.

Dela därför in grönsakerna i grupper med liknande näringsbehov så går det lättare att praktiskt tillämpa ett enkelt växelbruk.

Först delar du in odlingsytan i tre delar.

På yta 1 odlar du potatis och andra rotfrukter (morötter, rödbetor, selleri m fl).

På yta 2 odlar du ärtväxter (ärter, bönor). Även lök kan placeras här.

På yta 3 odlas bladgrönsaker (kål, selleri, sallat, spenat, dill, persilja m fl).

Nästa år flyttar du växtgrupperna så att bladgrönsakerna kommer efter ärtväxterna. Där du odlat bladgrönsaker året innan sätter du rotsaker.

Bladgrönsaker har stort behov av kväve och där du odlat ärtväxter är jorden kväverik. Ärtväxter kan nämligen binda kväve direkt ur luften och en del av detta kväve stannar kvar i jorden till året därpå.

Bladgrönsakerna har störst behov av näring. När du gödslar ska du i första hand gödsla den yta där du tänker odla sallat, kål, spenat och mangold.

På detta sätt fortsätter du sedan att flytta de olika växtgrupperna varje år.

Det finns ytterligare ett skäl till att tillämpa växelbruk. Risken för sjukdomsangrepp minskar. Den besvärliga klumprotsjukan på kål har exempelvis inte lika lätt att angripa kålen om du flyttar den till ny jord varje år. Det är likadant med många andra skadegörare, t ex nematoder och en del insekter.

Odlar du mer än vad som förbrukas under sommaren, så välj sorter som passar de lagringsmöjligheter du har. Odlar t ex inte massor med rotfrukter och potatis om du inte har någonstans att förvara dem.

Har du däremot en fryskåp – odla då mycket ärter, bönor, spenat eller mangold, persilja och dill – dvs sorter som går bra att frysa in.

Lagom mycket

Du lär dig efterhand hur mycket du behöver av de olika köksväxterna. Här kommer ändå några tumregler.

En potatisrad på 10 m rymmer 30–35 plantor. Ett bra potatisår kan du få 40–50 kg av en vintersort där. Men det kan också bli mindre. Tidig potatis ger inte alls lika stor skörd som vinterpotatis.

Bönor på stör ger också stor skörd i förhållande till den yta som krävs. Tre "bönhyddor" med vardera tre störor kan ge bönor som räcker hela vintern för en normalfamilj.

Odlar alltid sallat, rädisor och spenat i omgångar. Så med två–tre veckors mellanrum. Sår du för mycket på en gång blir det större skörd än du kan ta tillvara.

Vinbärsbuskar blir mycket bördiga efter 4–5 år. Det är absolut tillräckligt med 3–4 buskar för ett hushåll. Tänk på att vinbärsbuskar blir mycket vida efter några år. En buske kräver ofta mer än en m² i utrymme.

En rad hallon behöver inte mer plats än ca 60 cm på bredden. Hallonplantor behöver stöd i form av trådar på ömse sidor om raden. Grenarna är svaga och böjer sig annars lätt. Hallon är utmärkta som gränsmarkering. Hallonstödens käppar och trådar bildar ett slags staket. Men kom ihåg att hålla minst ½ meter till lotens gräns.

En hallonrad kan ge skörd i många år, bara de tvååriga skotten, dvs de som just burit skörd, skärs bort varje sensommar.

Jordgubbar planteras helst i rader med 60–70 cm mellanrum och ca 30 cm mellan plantorna i raden. Skörda inte på samma plantor i mer än tre år. Skörden minskar efterhand, plantorna blir lätt sjuka och du bör plantera nya.

ENKELT VÄXELBRUK

Välja sort

I häfte nr 7 "Lättodlade grönsaker", kan du läsa om ett antal sorter som passar bra för den som inte har så stor odlingserfarenhet. Är du nybörjare så prova dig fram. Odlar många sorter till en början – men bara litet av varje. Du lär dig snart hur de olika sorterna ska odlas och vilka som trivs bra på din jord.